

Ved vejs ende

Historien: Værket Dansk Skattheorie er nu komplet og placerer skatten i et historisk perspektiv. Anders Monrad Møllers bidrag til værket skildrer en tid med politiske brydninger, men sætter samtidig ansigter på skattheoriens aktører.

At skattheorien både er tør, kedelig og meget lidt interessant synes for nogen at være en "sandhed" - i samme kategori som den "kendsgerning", at vejret altid var bedre, da man var barn...

I "Fra skat på hartkorn til indkomstskat 1818-1903", der er det sidste af de seks bind "Dansk Skattheorie", som Told- og Skattheorisk Selskab har haft under udgivelse siden 2002, tager forfatteren Anders Monrad Møller da også fat om den "fordom" allerede i prologen. Her beretter han om reaktionen hos en borddame, da hun hører, at han var i gang med at skrive et bind skattheorie. En replik, der ikke just havde givet baggrund for en større meningsudveksling om netop det emne.

Men Anders Monrad Møller fortsætter med selv at konstatere, at "skattheorie er interessant" - og leverer selv det overbevisende bevis i form af det bind af Dansk Skattheorie, han selv står bag.

Man kunne fristes til at tro, at reaktionen hos Monrad Møllers borddame i virkeligheden har rod i manglende kendskab til, hvad skattheorien er. At det ikke "bare" er en tør opremsning af skattearter og -satser - men i virkeligheden en fortælling om udviklingen af samfundet.

Ganske som intet samfund kan fungere uden skatter, er skattheorien en væsentlig brik i historien om udviklingen af Danmark, og det derfor meget fortjenstfuldt, at Told- og Skattheorisk Selskab nu har afsluttet værket om Dansk Skattheorie.

Skatter i politisk kamp

Ved bindets begyndelse i 1818 er statsbankerotten nyligt overstået - og skatter er fortsat

noget, der i langt overvejende grad er pålagt fast ejendom.

Op gennem århundredet ser man imidlertid de første tiltag til at indføre en egentlig indkomstskat - i første omgang på det kommunale område, hvor København var "bølgebryder".

Tanken om, at også de statslige skatter på jord og ejendom mere eller mindre skulle erstattes af en generel skat på indkomst, var dog endnu en al for progressiv tanke for de vise lovgivere i Rigsdagen. Ja, faktisk blev spørgsmålet om en gennemgribende skattereform, hvor hovedvægten kunne forskydes fra skat på fast ejendom til skat på indkomst, til et af de spørgsmål, hvor parterne - Højre på den ene side og Venstre-grupperingerne på den anden - kunne strides under den spegede parlamentariske situation, mens konseilspræsident Estrups regerede landet.

Det var da også først, da Estrup var erstattet af mere moderate ledere, der kom gang i skattedebatten på Rigsdagen - og først efter systemskiftet i 1901, at der for alvor blev taget hul på arbejdet, som førte til, at statsskatte-loven af 1903 blev en realitet. Noget nær en "revolution", hvor de århundredegamle skatteformer blev afløst af den nye skat på indkomst og formue.

I den politiske historie er netop sidste del af 1800-tallet en såre interessant periode som et reelt vadedsted mellem enevældigt kongedømme og parlamentarisk demokrati. Her var skatterne også et vigtigt element - som Anders Monrad Møller viser i sin gennemgang af skattheorien.

Amtsforvaltere og skatteydere

Skatter er noget andet og mere end tal og tørre tabeller. Det er også det "væsen", som sørger for, at skatterne bliver pålignet og kommer i kassen. Det viser Anders Monrad Møller også en flig af. Ikke alene ved at komme ind på baggrunden for det, der i mere end 100 år var kommunal ligning i Danmark med bl.a. ligningskommissioner. Et par gange tager han os også på rundtur blandt amtsforvalterne - det,

Foto: Ole Pedersen

der vel nærmest kan sammenlignes med nutidens regionsdirektører i SKAT. Vi ser, hvilke personer, der havde den post, hvilke baggrunde de havde - og hvilken løn og beløb til dækning af kontorholdsomkostninger, de fik.

Det var før den regionale, statslige skatteadministration for alvor blev en etat, der kunne måle sig bare lidt med den store toldetat - det var f.eks. stadig helt normalt, at medhjælp ved amtsstuerne var ansat og lønnet af amtsforvalteren.

Anders Monrad Møller får dog lige nævnt "Foreningen af Danmarks Amtstuefuldmægtige", der blev dannet i 1899 som den første fagforening på området. En af de foreninger, der i dag gennem sammenlægninger og fusioner er blevet til Dansk Told & Skatteforbund.

Ja, selv skatteyderne møder vi hos Anders Monrad Møller - når de med deres skattebog i hånden skulle møde op på Amtstuen for at betale deres skat.

Som allerede foreslået i forbindelse med anmeldelsen af det bind VI af Dansk Skattehistorie, som udkom for et par år siden, så kunne det dog stadig være rigtig spændende, hvis Dansk Skattehistorie blev fulgt op af et bind om Dansk Skatteadministrativ Historie - hvor der kunne være fokus på udviklingen af skatte- og afgiftsadministrationen til og med etableringen af SKAT.

De bedste formidlere

Nu hvor udgivelsen af hele det store værk "Dansk Skattehistorie" i seks bind er slut, vil det være meget naturligt at kaste et sideblik på det samlede værk.

At det i det hele er både læseværdigt og interessant - og et vigtigt bidrag til den danske historieskrivning, hvor det nu smukt slutter sig til parallelen "Dansk Toldhistorie" i fem bind - er der ingen tvivl om.

Det står dog også klart, at værket er skrevet af fem forskellige forfattere (Mikael Venge stod for både bind I og II). Blandt dem, er det især netop Mikael Venge og Anders Monrad Møller, der helt klart "rager op", hvis man skal forsøge at give en vurdering af den samlede,

formidlingsmæssige indsats. Fagligt holder alle bind givet samme høje niveau, men når man som "almindelig interesseret" kaster sig over de i alt over 2.100 sider skattehistorie, så er det klart Venge og Monrad Møller, der bedst formår at fænge - og holde læseren fast. Som formidlere af historien fremstår de klart som de "første blandt ligemænd" af de fagligt kompetente historikere, der står bag udgivelsen.

Da jeg i 2002 i Dansk Told & Skat anmeldte Mikael Venges bd. I af Dansk Skattehistorie, sluttede jeg med et citat fra forfatteren Palle Lauring, som i et essay stillede spørgsmålet: *Hvad skal vi med historien?*

Han gav selv et bud på svaret:

"Kun helt ureflekterede mennesker kan leve i nuet og kun i det, notabene: kan tro at de gør at de gør det. For historien ejer den fjerde dimension, rum plus tid. Man kan leve uden bevidsthed om historien. Det gør de små hunde. *Men vi er mennesker.*"

Derfor til alle mennesker, der arbejder med skat: Læs Dansk Skattehistorie - og få sat historisk perspektiv på den nutid, du selv er en del af!

Dansk Skattehistorie I-VI, Bind V.

Anders Monrad Møller: Fra skat på hartkorn til indkomstskat 1818-1903. 306 sider. Told- og Skattehistorisk Selskab, 2009.

Abonnementspris: 248 kr. for medlemmer af Told- og Skattehistorisk Selskab - 348 kr. for øvrige. Løssalgpris: 328 kr. for medlemmer af Told- og Skattehistorisk Selskab - 428 kr for øvrige.